

ЧАЙ ОТ ТРОСКОТ

Народна волја, македонски вестник за теория, история, култура и изкуство, февруари -април 2019

<http://www.narodnavolja.com/articles2019/02/txt03.php>

Част от трагедията на македонската нация е в това, че тя никога не се е вместила в стратегията и геополитиката на Великите сили. За разлика от съседните на Македония държави, които бяха създадени от тях (в българския случай дори най-буквално), македонските искания никога не бяха поглеждани с добро око, никога не се намери велика сила да каже – създаването на македонска държава е наш държавен интерес. Гледайки картата на Балканите, днес ние виждаме не даване на всеки народ негова държава, нито пък някакво разделение на териториите, базирано върху народностен принцип. Държавите и границите тук нямат много общо с това. Онова, което всъщност ни рисува политическата карта на Балканите, е резултатът от успехите и провалите на конкуриращите се Велики сили. А македонската не е била част от нито един от тези планове и политики, от тези успехи и провали. Това вероятно, макар донякъде и абсурдно, я прави най-неизкуственото явление на този полуостров... Нищо не е помогнало това, че още в началото на 20 в. за Великите сили е било ясно, че македонците искат своя държава. Това не е било в интерес на тези сили. В техен интерес е било да подкрепят своите балкански протезети, което по неизбежност е значело подкрепя на подялбата на Македония.

През 1944 г. и непосредствено след това не е имало идея, която до такава степен да е доминирала в Македония и сред македонците, както тази за създаване на обединена македонска национална държава. Обаче не е доминирала в плановете на Великите сили. Велика Британия е била категорично против. Опитите на македонските военни единици в Щип и Скопие да тръгнат не за Срем, който не ги е интересувал, а за Солун, за да обединят Македония, е жестоко задушен и „виновните“ наказани (това между другото още веднъж показва, че участието на македонците в съпротивата срещу фашизма и на страната на комунизма е било мотивирано основно от обещанието за създаване на македонска национална държава). След това до 1948 не друг, а СССР беше против обединението на Пиринска Македония с Вардарска. Защото втората бе в Югославия, в която според Ялтенското споразумение влиянието на запада беше 50%, за разлика от България, където бе 10%. Напразно македонските партизани в Пиринска Македония се опитваха да се свържат в едно с македонските във Вардарска и да формират своя собствена бригада „Яне Сандански“. Всичките им усилия бяха пресечени от София с подкрепата на Москва. По-късно пък причина стана това, че Тито не се подчинява на Сталин.

Така и двата върха в борбата за македонска държава бяха попилени от Великите сили. А никога македонците не са били изпълнени с по-голяма решимост и желание да имат своя държава и да бъдат самостоятелна нация. Обратно на днешните идеологически обосновани лъжи, че това било идея, идваща отгоре и налагана насила от комунистите,

истината е, че почти всички сили в македонския политически живот през Втората световна война бяха стигнали до генерален консенсус, че македонците са и трябва да бъдат отделна нация със своя държава. Не само комунистите. Един от водачите на протоговеровистите – Петър Шанданов, се опитва на няколко пъти да се присъедини към македонските партизани и войска, а след 1944 г. отива в Скопие и става член на Президиума на Народното събрание на Македония, но е прогонен след сблъсък с Колишевски. В началото на септември 1944 г. младежката михайловистка организация се събира в Петрич да обсъди дали да подкрепи армията на Михайло Апостолски, т.е. македонската национална армия (арестувани са). Тодор Павлов (от Щип) през 1944 г. моли Георги Димитров да се застъпи за него пред Тито, защото мечта на живота му била да бъде македонски академик. Вместо това през 1945 става български. През 1945 г. Македонският научен институт в София пише писмо до НР Македония, в която заявяват, че желаят да изпълняват ролята на Македонска академия на науките. Примерите са изключително много...

Въпросът пред македонците от това време не е има ли македонска нация – малцина са били против, а как да се обедини Македония. Едните застават на страната на Запада и искат цялостна обединена некомунистическа Македония, не осъзнавайки, че са само използвани и обречени. Западът вече се е произнесъл отрицателно по въпроса за обединена Македония. Другите се опитват да реализират мечтата си под знамето на комунизма, дори до степен да се задоволят само с частично обединена Македония като република в рамките на някаква федерация. Те също остават в голямата си част излъгани – комунистическата подкрепа е имала единствено за цел да използва македонските стремежи за нуждите на световната революция – не да ги задоволява.

Колко силно е било желанието за създаване на своя национална държава, личи от това как комунистическа Югославия и България променят политиките си по този въпрос и се опитват да използват македонските стремежи за постигане на свои държавни цели. Та дори и българската опозиция ще се види принудена да изостави глупостите за присъединяване на Македония към България и да издигне лозунга за независима обединена некомунистическа Македония. Но тази опозиция няма сила – нейната позиция е само симптом колко силни са били тежнението за създаване на македонска държава сред македонците. От друга страна, в отсъствието на подкрепа от Великите сили за обединена Македония, конкуренцията между комунистически Белград и София за това кой да използва в своя изгода македонските стремежи ще има жестоки последици за израстването на македонската нация и държава.

Първият симптом е в отказа на Югославия да допусне в изграждането на македонската нация и държава да участват дейци от другите течения на македонския революционен спектър, а също така дори и онези македонски комунистически дейци, които не са минали през йерархията на югославската комунистическа партия. Всеки, който е поставял на първо място македонските национални интереси, а тези на Югославия – на второ, ще бъде отстранен. Това е основната чистка, която се върши в НР Македония и тя няма нищо общо със съвременните бълнувания на някои историци в София, че уж хората там били преследвани, защото са българи. Българите там са малобройни, тотално дезорганизирани и без никаква сила. Те не са заплаха за Югославия. Мнозинството от посочваните са всъщност македонски националисти, но не проюгославски такива. Хора като Васил

Ивановски ще бъдат прогонени от Македония (от Югославия). Стремешът на множество други да се включат в изграждането на македонската република ще бъде отхвърлен. Хора като Методи Андонов-Ченто, Павел Шатев, Панко Брашнаров и Венко Марковски ще бъдат пратени в затвори и лагери и за някои от тях престоят в тях ще бъде фатален. Друга една група като Михайло Апостолски и Киро Глигоров ще бъдат изпратени на почетно заточения далече от Македония – в Босна и в Белград.

Отказът да се позволи в изграждането на македонската нация и държава да се включат всички желаещи ще доведе до това мнозина от отхвърлените да потърсят алтернативи и дори да стигнат дотам да се отрекат от македонската нация. Пропилян е един изключителен момент. Особено след резолюцията на Информбюро против Югославия (1948) Белград ще вземе мерки да се разправи с всички различно мислещи македонски дейци, започвайки постепенно да създава елит от послушници, които не могат дори и да си въобразят Македония без Югославия.

От своя страна, след спомената резолюция от 1948 г. България също ще се опита да се възползва от момента (изпадане в немилост на Югославия) и от чувствата на македонците, за да провъзгласи политика на превръщане на Пиринска Македония в Пиемонт за обединение на Македония. Зад тези лозунги обаче ще бъде прокарана просто старата великобългарска политическа доктрина. Уж признават македонска нация, но отричат македонския език, предлагат обединението да стане в рамките на България, а не в някакъв вид федерация. Така Македония би се присъединила към България, а македонците ще имат само някакво формално признаване като нация, без свой език и национални и политически институции. Не е чудно, че опитът им се проваля с гръм и трясък – дори и в България не намира подкрепа, та го налагат с насилие – преследвайки всеки македонски активист, изразяващ по-независими възгледи. Тук също се създава малоброен елит от тотални послушници начело с Христо Калайджиев. Когато става ясно, че Македония няма да се присъедини към България и че не могат да спрат изграждането на македонската нация в НР Македония, в София захвърлят и последните надежди, че могат да използват чувствата на македонците за свои цели, и вместо това решават да унищожат тези чувства, защото застрашават да им измъкнат Пиринска Македония. Класата от послушници безропотно приема през 1963 г., че македонци няма и не може да има.

Дори и гръцката комунистическа партия, която по време на гражданската война се надява, че подкрепена от световната революция, ще победи в Гърция, през 1948 г. се опитва да използва чувствата на македонците – провъзгласява дори подкрепа за обединена Македония.

Ефектът от всички тези опити да се използват националните чувства на македонците има силен и в много отношения негативен ефект върху македонската нация. Това може например да се види по въпроса за азбуката и езика. Югославия настоява, ако въобще има македонски литературен език, то да се използва сръбската азбука и да се вземе за основа кумановският диалект, който е най-близък до сръбския. Само огромната съпротива сред самите македонци не позволява това да се случи. Но дори и така приетата азбука е компромис, а не онова, което са искали македонските патриоти. Въпреки че по принцип в Белград са принудени да приемат, че основа на македонския литературен език

ще бъде именно битолско-велешкият диалект (както някога предлагаше и Мисирков), обаче това решение не се провежда, както би се очаквало. Столицата е в Скопие (и има по-друг диалект, по-близо до сръбския), дейците тук са минали през сръбското образование, другите са на практика прогонени и в резултат езикът, който се използва в македонската преса, не е точно битолско-велешкият и със сигурност не представлява цяла Македония. Един от ефектите е, че се създава сериозна опозиция срещу него сред македонците в Пиринска и Егейска Македония. Това ще бъде използвано от гръцките комунисти да направят „правилен“ македонски език. А пък българските ще използват това, за да отменят изучаването на македонския литературен език в Пиринска Македония, провъзгласявайки го за изкуствен и сърбизиран, а след това дори ще се опитат да прокарат тезата, че българският литературен език е език и на македонците, защото на него пишели някога илинденците. Така борбата между трите комунистически партии превръща въпроса с македонския литературен език от средство за обединение в инструмент за разделение на македонците.

Вероятно още по-тежки последици ще има елиминирането на независимата македонска национална интелигенция и отглеждането на класа от послушна такава. В България това много ще улесни смяната на курса от частично признаване към тотално отричане на македонската нация и малцинство. Македонските патриоти ще бъдат без водачи, без интелигенция. Вероятно неслучайно съпротивата ще идва главно от учащата младеж.

От друга страна пък, в Югославия се създава елит доминиран от македонски национални евнуси. Няма нищо чудно, че Скопие никога няма да извърши особено сериозен натиск над Белград да се застъпи за правата на преследваните македонци в България, нито пък ще ги подкрепи някак си. Оставени сами на себе си, македонците в България ще бъдат прегазени. Този елит никога няма да си постави (както това ще правят елитите в Хърватско и Словения) въпроса: Какво ако Югославия се разпадне? Разпадането на Югославия ще остави тези хора като риби на сухо. През 1991 г. този елит ще се чуди какво да прави и ще се мъчи да спаси Югославия по време, когато народът категорично ще застане зад независимостта на Македония. Останали без Югославия, тези хора и техните наследници никога няма да успеят да създадат национална програма или стратегия (нещо, направено от всички съседни държави), нито да постигнат някакъв национален консенсус, да се договорят поне за пет неща, за които никога няма да се пазарят. Вместо това от самото начало всичко е пуснато на пазара. Преговори за името и знамето с Гърция. Пазарене с албанските националисти за единството на държавата... Обратно, Р Македония така и няма да постави нито веднъж официално въпроса за македонските малцинства в България и Гърция, нито пък ще създаде някаква програма и стратегия да ги подкрепя. Независимо от задължението да прави това, поставено в Конституцията ѝ по волята на народа, а не на елита. Никакво чувство за национална солидарност. Тези малцинства по-скоро ще им пречат, защото създавали проблеми със съседите. Македонците в тези две държави отново ще бъдат оставени сами да се борят, с подкрепа понякога от някои македонски патриоти в РМакедония, но основно от македонската емиграция и отделни международни организации. Никога политическият елит в Скопие няма да проумее какви са наистина стремежите и намеренията на Гърция и България и затова постоянно ще бъде изненадан, ще изпуска всички възможности, които му се предоставят (като българската кандидатура за Европейския съюз), за да

свършат накрая да преговарят за идентичността и историята. И дори и на такъв абсурд ще кандисат релативно лесно.

Единствено, което този доминиран от кастрати елит ще чувства (защото не е сигурно, че го осъзнава), е, че си има нужда от господар. Някой, който да замени Югославия. Такъв елит не умее и не иска да се бори, да рискува, да страда. Ако го направеше, никога нещата нямаше да станат толкова зле за Македония. Чувал ли е някой за контраембарго срещу ембаргото на Гърция? Не. За прекъсване на безумните и унижителни преговори с Гърция и искане от ООН да премахне незаконното условие пред Македония? Да настоя България да спре да отрича македонското малцинство като условие за нейно влизане в Европа? Да отговори твърдо и безкомпромисно срещу албанските терористи през 2001 г., вместо да чака одобрение и да плаче пред международната общност, че е жертва? Някой чул ли е македонска опозиция да заяви, че ще подкрепи правителство на малцинството, само и само да не се задоволяват исканията на албанските националисти за федерализация на Македония? Не, не, не!

Само в този смисъл проблемът лежи в Македония – в сегашния скопен скопски елит. С такъв елит няма бъдеще. Единствената надежда е, че трагедията, която навлякоха на собствения си народ, ще им изяде главите и ще отвори път за израстване на по-друг елит, от онези, които са тук, но сега са маргинализирани. На хора, които ще видят в Македония своя национален интерес, а в подкрепата на македонските малцинства – и дълг и държавен интерес. Хора, които знаят да казват и „не“, и да не приемат власт на всяка цена и при всякакви условия.

А за македонците в България и Гърция остава да правят това, което са правили последните 70 години – да се борят със свои сили за своите интереси, и така, като страничен ефект, да спасят македонската нация и македонската държава.